SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2025/26:4111

av Ulrika Liljeberg m.fl. (C)

med anledning av prop. 2025/26:218 Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en utvärdering av de föreslagna ändringarna av straffskalor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en skärpning av straffet för involverande av underårig i brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken i de delar det avser 29 kap. 2 och 2 a §§.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag om eventuella följdändringar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Centerpartiets syn på rättspolitiken är tydlig – det går att vara både tuff och smart mot brottslighet. Det är med stolthet och målmedvetenhet vi driver en rättspolitik som fokuserar på att effektivt bekämpa brottslighet. Centerpartiet vill bidra till breda överenskommelser som skapar framtidstro – för att Sverige kan mer.

I vårt rättspolitiska arbete leds vi av tre fokusområden – nödvändigheten i att försvåra för brott att begås, behovet av att stärka statens förmåga att lagföra brott och viljan att skapa framtidstro. I detta ser vi att det behövs såväl kort- som långsiktiga reformer, särskilt i det förebyggande arbetet där vi vill se ett paradigmskifte för att vända den negativa utvecklingen.

Att ta hårda tag mot brottslighet behöver inte ske på bekostnad av rättsprinciper. Centerpartiet ser att det är möjligt att bedriva en smart rättspolitik och samtidigt värna

rättsväsendet. Det är viktigt att stå emot frestelsen att landa i de mest rubriksättande, men många gånger ineffektiva, förslagen. Med utgångspunkt i vår ambition att arbeta resultatinriktat, rättssäkert och kunskapsbaserat vill vi därmed anföra följande.

Om ärendets beredning

Den aktuella propositionen har fått omfattande kritik av såväl Lagrådet som remissinstanser – inte minst på grund av dess beredning. Lagrådet anförde i sitt yttrande från den 5 mars 2026 att de såg lagrådsremissen som en del i ett reformarbete på straffrättens område som innefattat ett stort antal skilda lagförslag som på kort tid har kommit i en strid ström utan tydlig samordning. De ansåg även att lagrådsremissen framstod som ett hastverk och att förslagen brast så pass mycket i kvalitet att de inte har förutsättningar att bli ny lag. Lagrådet anförde vidare att det var hart när omöjligt att överblicka de nu aktuella förslagen och deras konsekvenser.

Vidare menade Lagrådet att handläggningen av lagstiftningsärendet inte uppfyllt grundlagens krav på hur regeringsärenden ska beredas. Centerpartiet ser allvarligt på att nuvarande regering gjort det till en regel, snarare än ett undantag, att bortse från såväl grundlagskravet på beredning som kunskapsbaserat underlag på rättsområdet. Samtidigt ser vi ett behov av lagstiftning på området, varför vi säger ja till de flesta av förslagen i den aktuella propositionen trots den oskickliga beredningen.

Flera av remissinstanserna som avstyrkt utredningens förslag i sin helhet har i huvudsak anfört att utredningen inte redovisat varför förslagen behövs eller djupare analyserat de konsekvenser som kan uppstå till följd av den stora repressionshöjning som förslagen innebär. Uppsala universitet, Lunds universitet och Stockholms universitet lyfte särskilt behovet av kunskaps- och evidensbaserat underlag som grund för lagstiftning i sina respektive yttranden. Centerpartiet vill konstatera att utvecklingen på det rättspolitiska området under mandatperioden brustit i såväl systematik som konsekvensanalys. Sverige behöver en resultatinriktad, rättssäker och kunskapsbaserad rättspolitik som löser samhällsproblem – inte skapar fler.

Ett femtiotal skärpta straffskalor

Centerpartiet ställer sig bakom skärpningarna av de enskilda straffskalorna. Vi har dock noterat att de femtiotalet skärpta straffskalor som föreslås förefaller vara axplock av straffskärpningar snarare än resultat av den systematik som behövs för att bygga ett stabilt straffrättsligt system. Stockholms universitet framhöll i sin remiss att Sverige nu i snabb takt lämnar de nordiska ländernas fängelsenivå och det låga antalet intagna som internationellt benämnts och berömts som Scandinavian exceptionalism. Landet hamnar i stället på samma nivåer som Turkiet, Belarus och Ryssland – länder som Sverige i andra sammanhang inte vill sammanföras med vad gäller rättsväsen och mänskliga rättigheter. Institutet för mänskliga rättigheter, som resonerat på liknande sätt, anförde att utredningens förslag, tillsammans med andra förslag, kommer att innebära en förändring av den svenska fängelsepopulationen som är så genomgripande att Sverige kommer att inta en särställning i EU.

Gällande den lagstiftningsmetod som regeringen tillämpar för närvarande på straffrättsområdet konstaterade Lagrådet att det lanseras en kaskad av lagstiftningsärenden som delvis berör grundläggande principer på straffrättens område utan att sambanden

mellan de olika förslagen blir klargjorda. I avsaknad av en sådan analys blir det förenat med stora svårigheter att bedöma om förslagen är förenliga med de principer som ligger till grund för det straffrättsliga regelsystemet eller om förekommande avvikelser är godtagbara.

Centerpartiet kräver, i linje med Lagrådets yttrande, en fullskalig konsekvensanalys av utfallet av alla regeringens lagstiftningsärenden som delvis berör grundläggande principer på straffrättens område. Vi står bakom riktade straffskärpningar som kommer åt allvarlig brottslighet, men ser ett stort behov av att utvärdera lagstiftning för att säkerställa att den löser problemen.

Involverande av underårig i brottslighet

Centerpartiet vill driva ett perspektivskifte i Sverige för att komma åt den grova brottslighet som gör att barn och unga tvingas att utföra fruktansvärda handlingar. Det är inte barnen som ska straffas när vuxensamhället har brustit. Mot bakgrund av detta vill vi skärpa straffet ytterligare för brottet involverande av underårig i brottslighet – från regeringens förslag om ett nytt maximistraff på sex år till åtta år. Detta är i linje med Centerpartiets hållning att säga nej till en sänkning av straffbarhetsåldern till 13 år.

Livstids fängelse för vissa allvarliga fall av upprepade vålds- och sexualbrott

Centerpartiet ställer sig bakom propositionens förslag om att det, för den samlade brottsligheten, ska vara möjligt att döma till fängelse på livstid om någon ska dömas för flera brott vars maximistraff uppgår till fängelse i tolv år. Vi ser ett behov av ett förstärkt samhällsskydd och en förbättrad hantering av återfallsförbrytare. Centerpartiet noterar dock att det är oklart hur lagstiftningen ska tillämpas i förhållande till den nya påföljden säkerhetsförvaring. Vi ser ett behov av att utvärdera detta framgent.

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk

Centerpartiet instämmer i regeringens bedömning av att det finns en tydlig koppling mellan den vinstdrivande brottsligheten och våldsbrottsligheten. Därtill instämmer vi även i regeringens slutsats om att både våldet och den vinstdrivande brottsligheten drabbar människor, institutioner och näringsliv utanför den kriminella miljön. Centerpartiet säger dock nej till införandet av ytterligare en straffskärpningsregel för brott i kriminella nätverk. Regeringens förslag – som tar sikte på alla brott som har ett visst samband med kriminella nätverk – är överflödigt sett till befintlig lagstiftning.

För, i likhet med flertalet remissinstanser, konstaterar Centerpartiet att det redan i dagens system finns goda möjligheter att ta hänsyn till det sammanhang i vilket en gärning företas, däribland om den begås inom ramen för ett kriminellt nätverk. Vi ser inte behovet av ytterligare lagstiftning på ett område som redan täcks av flertalet av bestämmelserna i 29 kap. brottsbalken. Förslaget i sig är därtill alldeles för brett utformat. Flera remissinstanser har gett uttryck för att bestämmelsen, i den del som avser att brottet ingått som ett led i verksamheten inom en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet, innehåller flera vaga och svårtillämpade begrepp som även kan

träffa brottslighet utanför gängmiljön. Advokatsamfundet har fört fram att det kommer att vara förenat med betydande tillämpningssvårigheter att definiera vad en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet egentligen betyder i en tid när de kriminella miljöerna är alltmer flytande och det inte sällan rör sig om kompisgäng som umgåtts hela livet och där kriminaliteten bara är en liten del av det totala sociala umgänget. På liknande sätt har Civil Rights Defenders uttryckt att bestämmelsen riskerar att ge upphov till svåra gränsdragningsproblem, exempelvis gällande när en gruppering ska räknas som tillräckligt sammansatt för att straffskärpningsregeln ska aktualiseras. Vi ser t.ex. i dag att polisen klassar grupper av fotbollssupportrar som kriminella nätverk. Uppsala universitet har anmärkt att det är oklart såväl hur gruppen som hur gärningarna som ingår som ett led i verksamheten ska avgränsas, liksom vad det är för verksamhet som omfattas. Universitetet har vidare invänt att det förhållandet att tillämpnings-området inte ens är begränsat till de allvarliga brott som utgör själva verksamheten, utan även inbegriper gärningar som ingått som ett led i denna, innebär att det helt kommer att saknas gränser för när den dubbla straffskalan blir tillämplig. Centerpartiet anser inte att det är vare sig rättssäkert eller förutsägbart, särskilt eftersom det innebär att vissa gärningar enbart kommer att ges halva straffet. Förslaget innebär t.ex. att en gäng-medlem som misshandlat en annan gängmedlem straffas dubbelt så hårt för den gärningen än om han misshandlat sin hustru på motsvarande sätt. Vi är förvånade över att regeringen värderar brottsoffer så olika och ifrågasätter hur förslaget kan överens-stämma med regeringens egna s.k. brottsofferperspektiv.

Sammanfattning

Sammantaget anser Centerpartiet att propositionen i sin helhet är illa underbyggd, felaktigt konstruerad i många avseenden och – som Lagrådet anfört – ett hastverk. Vi röstar trots den oskickliga beredningen för de flesta av propositionens förslag eftersom vi ser ett behov av lagstiftning på området. Gång på gång under mandatperioden har vi belyst vikten av att upprätthålla centrala rättsprinciper, lyssna på rättsväsendets expertis och utvärdera konsekvenserna av ny lagstiftning innan ytterligare reformer genomförs. Regeringen måste börja lyssna på Sveriges juridiska profession, lärosäten, rättsväsen, civilsamhällesorganisationer och expertmyndigheter. Centerpartiet vill därför att det görs en konsekvensanalys av hur samtliga förslag om de skärpta straffskalorna i denna proposition förhåller sig till såväl varandra som Sveriges grundläggande straffrättsliga principer och befintliga straffrättsliga system.

Ulrika Liljeberg (C)

Malin Björk (C)

Daniel Bäckström (C)

Muharrem Demirok (C)

Mikael Larsson (C)

Anna Lasses (C)

Kerstin Lundgren (C)

Helena Vilhelmsson (C)